

בבא בתרא קיא

משה שווערד

1. תוספות מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

קל וחומר לשכינה י"ד - אור"ת דלכך נקט י"ד משום דאמר בהמפלת (נדה דף לא.) שלשה שותפין יש באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו ונותן בו הקב"ה כנגד שניהן אבל קשה קצת דאם כן אין קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שניהן ועוד אמר בספרי בתוספתא קל וחומר למלך וכהן י"ד פירוש משה רבינו שהיה מלך וכהן גדול ששימש שבעת ימי המילואים ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק לומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא וכהן משה ורבינו חיים כהן מפרש קל וחומר לשכינה יותר מעט מז' וכיון דאפיקתיה מז' דהיינו הסגר אוקמה אשני הסגרות וכן משמע באבות.

2. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

ק"ו לשכינה י"ד יום. וא"ת לדורות הוה ליה למימר, תירץ ר"ת ז"ל דטעמא ד"ד יום לחוד משום דאמרין בנדה (ל"א א') שלשה שותפין יש באדם אביו ואמו והקב"ה אביו ונותן בו דבר אחד ואמו דבר אחד והקב"ה דבר אחד כנגד אביו ואמו שנותן בו פרצוף פנים ונפיקת נשמה, ואינו מחזור דא"כ למה צריך ק"ו לי"ד יום הא מן הדין הוא, והר"מ מאיברא תירץ דכיון דכתיב תסגר לא מצינו הסגר יותר משבעה וגם אין לנו מק"ו יותר מב' הסגרות, והקשה בי"ג סגי דקיי"ל יום שביעי עולה לכאן ולכאן, ותירץ דלא דק כולי האי ואין י"ד בכלל.

3. רש"י מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

גמרא ות"ק לא דריש דיו והא דיו דאורייתא כו'. ק"ל דכאן בלא דיו הק"ו איננו אלא על שיהא שוה כבת אבל לא על שיהא עדיף ...

4. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

זיל הדר. פי' שטועה בדבר משנה אתה שחוזר הדין.

5. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

אשלה ליה - לרב הונא ואודיענו שאתה אומר כן משמו ואדע אם אמת הוא שאמר רב הונא כן. אכסיף - דשמא חזר בו רב הונא או לא היה סומך בשמועתו.

6. רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

אשלה ליה לרב הונא דאמרת משמ"ל הלכה כר' זכריה אם אמר הכי אי לא. ואיכסף ר' הונא בר חייא. דאיהו לא הוה אמר הכי משמיה דרב הונא אלא כדי להעמיד דבריו ותלה בגברא רבא כרב הונא:

7. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד א

ואיהו כמאן סברה. פי' דכיון דקפיד כולי האי דא"ל אשלה ליה ודאי דברים בגו. וקשיא לי כיון דאיכסיף משמע דשקורי משקר בדרב הונא, וכל האומר דבר שלא שמע מפי רבו מביא פורענות לעולם (עי' ברכות כ"ז ב'), וכי תימא ירא היה שמא חזר בו, הא ליתא דא"כ כי שלחי לר"ה הוה אמר כן אמרתי וחזרתי בי, ונ"ל דאגב ריהטא שמעיה מרב הונא, וכיון שכן דילמא לא קבע ליה רב הונא להלכה או דלא דכר דאמרה ואמר לא אמרי לה מעולם.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

שהלכה כן, מותר לאומרו בשם אדם גדול, כי היכי דליקבלו מיניה. ועי' במס' עירובין (נא.) דמשו"ה אמרה משמיה דר' יוסי כי היכי דליקבלו מיניה. וכן במס' שבת (קטו.) בענין קניבת ירק, דרבא חזא לב"ב שמקדימים לפני הזמן, אמר להם אתא אגרתא ממערבא משמיה דר"י דאסור, ופרש"י כי היכי דליקבלו מיניה אמר להם כן. וכ"כ המ"מ (שביתת עשור פ"א ה"ג) שאמר רבא כן כדי שיאמינוהו דאסור. וע"ע מה שהארכנו בענין זה במס' יבמות (צא. ד"ה א"ל).

אשלה ליה אכסיף. פרשב"ם דשמא חזר בו רב הונא. ורבינו גרשום מפרש, דאיהו לא אמר הכי משמיה דרב הונא אלא כדי להעמיד דבריו ותלה בגברא רבא כרב הונא. ועי' במס' פסחים (קיב.) אם ביקשת ליחנק, היתלה באילן גדול, ופרש"י אם ביקשת לומר דבר שיהא נשמע לבריות ויקבלו ממך, אמור בשם אדם גדול. והמג"א (או"ח סי' קנב סק"ב) מביאו להלכה, דאם שמע דין ונראה לו

9. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף קיא/א

הוא יאי וגולתיה יאי. נ"ל דזה היה קודם שנעשה רבינו הקדוש נשיא, דאיך יתכן שלא הכירו רבי שמלאי אם היה נשיא, ואם היה מרחוק הרבה איך הכיר יופיו ויופי טליתו ולא הכירו בצורתו, ועוד בעת שקרב אליהם היה לו להודיע לרבי ינאי, מי הוא זה. אך צ"ל למאי הוצרך רבי שמלאי להודיע דבר זה לרבי ינאי, דמאי נפקא מינה מזה, ואין דרכן של חכמים לשוח שיחה שאינה צריכה. ונ"ל בס"ד דראה ר' שמלאי דרבי היה מהלך בשביל הדרך, וכשראם נטה משביל הדרך שהיה מהלך בו ובא מהלך כנגדם, ומזאת הבין שרצונו לדבר עם רבי ינאי, ולכך הודיעו דבר זה כדי שידע איך יתנהג עמו בכבוד.

10. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד ב

לית דין רוצה למילף - אלא להקשות דברים שאינן צריכין כלומר דדבר קל הוא לתרץ כדלקמן.

11. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף קיא/א

ומ"ש לית דין צבי למילף, קשא מהיכא ידע זה, ונראה שראה אחר ששמע הטעם של הקש המטות, הקשה לו תיכף ומיד אי מה מטה האב נוטל פי שנים, קודם שנתיישב בדבר, והבין דקושיא זו היתה שמורה תחת לשונו, ולכן נראה שהוא היה יודע זה הטעם, ולא שאל מחסרון ידיעה אלא כדי להקשות, והיינו כי לקושיא זו יש שלשה אופנים לתרץ אותה, האחד כמ"ש אביי, אמר קרא בכל אשר ימצא לו ולא לה, והשני כאשר אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא ראשית אונו ולא אונה, ועל שני תשובות אלו יש קושיא כמ"ש בגמרא, והשלישי היא תשובה העקרית, כאשר אמר רבא אמר קרא לו משפט הבכורה, לו לאיש ולא לאשה, וזו אין עליה תשובה, ורבי ינאי הבין שהוא יודע כל אלו הטעמים, ושאל אותו מפני כי אמר אולי ישיב לי כפי שני הטעמים של אביי ורב נחמן בר יצחק ואז אקשה לו, ולכן רבי ינאי לא השיב לו תשובה על זאת, כי אמר הוא יודע כל הטעמים וגם טעם העקרי ואינו שואל אלא כדי להקשות:

12. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קיא/א

(שכד) דף קיא. גוד לית דין צבי למילף רק להקשות קושיות שאינן צריכות שקל לתרץ, לכאורה משמע שחשדו שהוא יודע התירוץ ומ"מ מקשה, אבל זה אינו נראה, אלא כיון שהקשה ודאי לא ידע התירוץ, רק כיון שקל לתרץ מפני מה לא ידע התירוץ, מפני שאינו רוצה ללמוד, דלא יגעת ומצאת אל תאמין:

13. דף על הדף בבא בתרא דף קיא עמוד ב

בגמ': אמר לי' לשמעיל, גוד, לית דין צבי למילף.

וברשב"ם: אלא להקשות דברים שאינן צריכים וכו' ע"כ. בספר חפץ חיים (הל' לשון הרע כלל ד' אות ב') כותב: אפילו אם הוא דבר שאין נזהרין בזה הרבה מהמוני ישראל ואין לו בזה גנות גדול כל כך, כגון לומר על אחד שאינו רוצה ללמוד תורה וכו' וכל כיו"ב אעפ"כ אסור וכו' עכ"ל.

ובבאר מים חיים (שם אות ו') כותב: ואין להקשות על זה מבבא בתרא (קיא ע"ב) דא"ל ר' ינאי לשמעיה גוד לית דין צבי למילף, ועיין ברשב"ם שם דפירושו כך הוא: אינו רוצה ללמוד אלא להקשות דברים שאינם צריכין ע"כ. או דהיה תלמידו של ר' ינאי ואם כן לא קשיא מידי כמ"ש בתשובת חות יאיר (בסימן קנ"ב) שמותר לרב להוכיח לתלמידו בדברים קשים כדי לזרזו שיעיינו וישגיחו וישמרו מן הטעות והשגיאה עי"ש.

14. דף על הדף בבא בתרא דף קיא עמוד ב

בגמ': ת"ר שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו, יכול אף היא תירשנו, ת"ל וירש אותה, הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו.

הגאון בעל קהלת יעקב בספרו ברכת פרץ עה"ת (פ' פנחס) כתב רמז בזה "את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אותה" בגימטריא "ללמדך שבעל יורש את אשתו, אבל אין היא יורשת אותו", א"נ "מלמד שהבעל יורש את אשתו, אבל היא אינה יורשת אותו".

15. דף על הדף בבא בתרא דף קיא עמוד ב

אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שארו לו קא סבר גורעין ומוסיפין ודורשין.

כתב השל"ה (תורה שבע"פ, לשונות סוגיות), 'גורעין ומוסיפין ודורשין. פירוש דאות כתובה בתיבה שגורעין אותה מתיבה זו ומוסיפין אותה בתיבה אחרת ודורשין הכתוב בכך, כי הא דפרק יש נוחלין (ב"ב קט, א) גבי ונתתם את נחלתו לשארו דדריש הכי, ונתתם את נחלת שאירו לו, מלמד שהבעל יורש את אשתו. כלומר גורעין 'ו' דנחלתו ומוסיפין על 'ל' דלשארו

ודורשין 'ו' 'ל' לו, והוה ליה ונתתם את נחלת שארו לו. וכן בכל דוכתא. ודוקא בריש התיבה או בסופה הוא דגורעין ומוסיפין, אבל באמצע לא, כמו שכתב רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ נד, ב) גבי הקדש כתיב ויוסף חמישית כסף ערכך עליו וכי שקלת 'ו' דויסף ושדית ליה אחמישית, הוה ליה חמישיתו. וכתב רש"י ז"ל הא דלא שדינן 'ו' דויסף אחמישית בין 'ו' ל'ת' והוה ליה חמישיות, כלומר חמישיותו הרבה. משום דבאמצע התיבה לעולם אין מוסיפין אלא בראשה או בסופה, אבל באמצע כדקאי קאי. ועוד האריך רש"י בראיה עיין שם. ולא שייך למיפרך בכי האי גוונא סכינא חריפא אפסיקינהו לקראי כדפריך בכל דוכתא, משום דלא מקרייא הפסקה אלא דוקא בתיבות להקדים תיבה זו לזו, אבל באותיות לא הוה הפסק. כדאמרינן התם מעיקרא גבי הך קרא דונתתם את נחלתו, דסבר אביי למימר תירוץ ואומר הכי ונתתם את נחלת קרוב אל שארו וירש אותה, ואמר ליה רבא סכינא חריפא מפסיקינהו לקראי, פירוש סכין חד חותך ומפסיק הכתוב ועושה שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו המאוחר עושהו מוקדם, וכן כל כי האי גוונא בכל דוכתא. ואית תנא דלא דריש גורעין ומוסיפין כדאיתא התם'.

16. תוספות מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד ב

לו משפט הבכורה - השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הנך קראי דלעיל ואימא ה"מ בבחור שנשא אלמנה מדכתיב משפט הבכורה משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתי.

17. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד ב

לו משפט הבכורה. פי' ואם אינו ענין לבחור שנשא אלמנה דנפקא לן מאידך דלעיל תנהו ענין לבחור שנשא בתולה.

18. ספר דבר יעקב

(ד) כול אף היא תירשנו - הקו"ש [קידו' אות קלו ובקו"ב יטו"ן] אנת לא ד"ה ולדברין מקשה דמיתת הבעל איתקש לגירושין ומוציא האשה מבעלה כמו גירושין וא"כ למה צריך פסוק שלא תירשנו, [ובמיוחד קשה לפי שיטת הריב"ם [לעיל קי"א]:] שלאחר מיתת הבעל פקע שאירות]. [ומתרץ הקו"ש לפי מש"כ בתשובת הרשב"א [ח"א סימן קכה הובא בקה"ח סימן רנב-א] דירושה חלה עם גמר המיתה וא"כ צדיין לא יצאה מרשות הבעל. [הקה"ח מקשה מנ"ל לרשב"א לומר כן, דיותר נראה שירושה חלה לאחר מיתה. / הקו"ש כתב שמקור הרשב"א מכאן.

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו. יש לדקדק למה לא כתיב ויקבר אותו פנחס, כמו שמצינו בשאר האבות שבניהם קברו אותם. ובפנים יפות (פ' אמור) מתרץ, דפנחס היה משוח מלחמה כמש"כ רש"י (מטות לא-ו), וכהן משוח הרי אסור לטמא לאביו כדאיתא בתו"כ עה"כ (אמור כא-י) "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה", ואע"פ שחייב בקבורתו אסור לטמא לו, לכך כתיב "ויקברו אותו".

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר.
פרשב"ם מנין היה לו לפנחס שום קרקע
אא"כ ירשה מאביו. ובשטמ"ק כתב בשם
הראב"ד, מנין היה לו לפנחס בהר אפרים, והרי
פנחס היה כהן, והכהנים לא נתנו להם ערים
אלא לשבט יהודה ושמעון ובנימין כו', אלא
שנשא אשה משם ומתה והוא ירש אותה, וכן
צריך לפרש הא דאמרי' מנין היה לו ליאיר
בערי הגלעד, מה שלא היה לשגוב אביו, שהרי
אביו משבט יהודה היה, וכן חצרון היה כו',
נמצא יאיר משבט יהודה, וגלעד היה ממטה
מנשה. וכן מבואר בפירוש מלשון הספרי
(פנחס כז-ח). ובביאור הגרי"פ פערלא לרס"ג
(ח"ג פכ"ז) כתב, דבזה מיושב קושית התוס'
לקמן (קיב. ד"ה מנין) עי"ש.

21. שיעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד ב

רב) מ"ט לא משני דהתנא הוא המ"ד דלא אמרינן דיו היכא דמפריך ק"ו
שם בא"ד ומיהו פלוגתא היא בכיצד הרגל, דאיכא מ"ד אפי' היכא דמיפריך ק"ו אמר דיו וכו'. ומבואר מדבריהם דלמ"ד דלא
אמרינן דיו היכא דמיפריך ק"ו אין צריך ההיקש דבן קודם לבת בנכסי האם.

ובפני - שלמה הקשה, דא"כ מאי קאמר (לקמן קטו א) מתניתין איני יודע מי שנאה, דכיון דלא דריש היקשא דמטות מנלן
דבן קודם לבת, נימא דאתיא כמאן דלא אמרינן דיו היכא דמיפריך ק"ו, וממילא ילפינן שפיר דבן קודם לבת אף בלא היקשא,
כמבואר הכא.